

הוא עצמו, אעפ"י שביטל רשותו אסור להכניס ולהוציא מביתו לחצר (שבכך חוזר ומחזיק ברשותו, וגם אוסר עליהם אם יעשה כן. ערש"י עפ"י משנה ט:), אבל מותר מבתי האחרים לחצר.

א. כתבו הראשונים עפ"י רש"י שלאחר שהחזיקו הם בחצר, מותר גם לו להחזיק כשאר כל אורה, ולא אסרו לו להוציא מביתו לחצר אלא בטרם החזיקו הם. וכן הוא בשלחן ערוך (שפ"ב). וע' בספר חדושים ובאורים (ט סק"ו).

ב. יש שכתבו שאם ביטל ביתו, מותר לו להכניס ולהוציא מביתו (עפ"י רמב"ם עירובין ב, א; סמ"ג עשין דרבנן א; סמ"ק רפב; עבודת הקדש ד, ז). יש מפרשים דוקא אם כבר החזיקו הם מקודם מותר לו להכניס ולהוציא (עפ"י מג"א שפ סק"ה; לחם משנה ב, א. וערש"י ורבנו יהונתן שאפילו ביטל ביתו אסור לו להוציא, וי"ל שכוונתם קודם שהחזיקו. ע' בהגר"א או"ח שם). וי"מ אפילו קודם שהחזיקו – שכל שאין לו שום חלק אין נראה כמחזיק ע"י הוצאתו (עפ"י מרכבת המשנה; חדושים ובאורים ט, ו).

לא ביטל רשותו לכל בני החצר בפירוש אלא ביטל למקצתם; לדברי רבי אליעזר די בכך להתיר את כל בני החצר (שלדעתו המבטל מבטל בעין יפה, וכשם שהמבטל החצר ביטל גם את הבית, כן המבטל לאחד ביטל לכולם) ולהכמים אסורים (כולם). ואף על פי שאותם שביטל להם עירבו עם השאר, אין רשות המבטל כלולה בעירובם, שהרי כשעירבו עדיין לא היתה רשותו שלהם. עפ"י רש"י; מגיד משנה עירובין ב, ב; מג"א שפ סק"ב).

א. הלכה כחכמים, שהרי אמר ר' אלעאי שלא מצא לו חבר (ע' להלן ע. ותוס'; רמב"ם עירובין ב, ב; מרדכי; הר' יהונתן; או"ח שפ, א).

ב. אמר 'רשותי מבוטלת לכולכם' – יש מחמירים, מפני שרובו ככולו ושמה לא נתכוין לכולם ממש. ויש מתירים (ע' שו"ע או"ח שפ, א). ויש להקל כדעה זו (עפ"י ט"ז שם).

פרק שלישי; דפים כו – כז

מה. באלו דברים מערבים ומשתתפים?

שנינו: בכל מערבים ומשתתפים חוץ מן המים ומן המלח. וכן כמהים ופטירות כיוצא בהן (כ"ה לגרסתנו בגמרא), שאין אדם סומך עליהם לסעודתו, אף לא כלפתן וכקינוח (עפ"י ראשונים). הש"כר – מערבים בו (כט:).

וכן ישנם דברים נוספים שאין מערבים עליהם, שאינם ראויים לאכילה כמו שהם עתה ללא תיקון, או שאין רגילים אנשים לאכלם, או שאינם נאכלים בפני עצמם ולא ללפתן, כגון כפניות פולים יבשים, חטים ושעורים, תבלין וכד' (כדלהלן כח כט; עפ"י תוס' וש"ר. וי"א שמערבים בתבלין. ע' או"ז קלא בדעת רש"י). מים ומלח המעורבים; ר"א ורבי יוסי בר חנינא אמרו: מערבים בהם.

א. יש מפרשים דוקא אם נתן לתוכם שמן [ואין בשמן עצמו כדי מזון שתי סעודות אלא בצירוף המים והמלח] (כן פרשו התוס' הריטב"א והר"ן עפ"י הסוגיא. וכן נקט רבנו שמשון להלכה (מובא באו"ז). וכ"כ תלמיד הרשב"א בשם רבו, וכן בספר הבתים בשמו, וצ"ע מלשון הרשב"א בעבוה"ק בית נתיבות ד, והובא בשעה"צ שפו אות כט).

ויש מפרשים אפילו בלא שמן (כן נראה מסתימת דברי הרי"ף הרמב"ם והרא"ש רבנו ירוחם או"ז ריא"ז ריבב"ן האשכול וכל בו. וכ"ה בטור. וכן נקט המשנ"ב (שפו סק"ט ובשעה"צ) לדינא. ודוקא מעורבים, אבל הניח מים ומלח בנפרד – אין מועיל (שער הציון שפו סק"ט. וכ"כ בחדושים ובאורים – דלא כמו שצידד בגאון יעקב).

שאלות ותשובות לסיכום מסכת עירובין

לכאורה נראה שהדבר משתנה לפי המקומות והזמנים, ועתה שאין רגילים בליפות הפת במים ומלח, אין מערבים בהם.

ב. הגר"א נקט שמערבים בכמהים ופטירות [המתקנים לאכילה], והגיה בגמרא לפי זה. והראשונים סתמו וכתבו שאין מערבים בכמהים ופטירות (הרמב"ם בפיה"מ כתב שהם מאכל רע [וכן ע' בדבריו בהל' דעות ד, ט ובאוצר המלך]. ויש מפרשים הואיל ואינם נאכלים לא כליפות הפת וגם לא כקינוח סעודה [אלא באקראי. ערשב"א כט.], אין מערבים עליהם. עפ"י תלמיד הרשב"א, חדושי הנצי"ב. וע"ע באריכות פירוט השיטות ביוס"ד מהדר"ק). ולכאורה נראה לפי שיטה זו שכמו כן אינם מטמאים טומאת אֶכְלִים (כן צדד בחו"ב כט. ממה שהשוו בגמ' טו"א לעירוב).

רש"י פירש 'מערבים' – עירובי חצרות ותחומין. ואילו התוס' וש"ר פירשו בעירובי תחומין בלבד, אבל בעירובי חצרות צריך פת (כמו שאמרו להלן עא בדעת רבי מאיר). וכדברי רבי יהושע (במשנה להלן פ:). ולדעת רבי אליעזר (שם), מערבים בכל דבר מלבד מים ומלח אף בעירובי חצרות (כן מבואר לפירוש התוס' שם פא. למסקנא, וכ"ה לפרש"י שם בדעת רבה). ויש מפרשים שאף לר"א מערבים עירובי חצרות בפת בלבד (עפ"י רש"י שם).

ופסק הגרעק"א (בתשובה ח"א יד) שאף בדיעבד ובשעת הדחק אין מערבים עירובי חצרות אלא בפת (ואף בדעת רש"י י"א שאין מערבים אלא בפת – ע' רעק"א שם, הגהות מהרצ"ח, חדושי הנצי"ב וחו"ב. ואולם ישנם ראשונים שנקטו להלכה כרש"י – הרי"ד בפסקיו והריב"ן. וע' רבנו יהונתן שפירש מערבין בנוזל בין על עירובי חצרות. ויש מגיחים בדבריו). ויש מצדדים שבדיעבד אם עירבו בשאר מיני מזון – הועיל עירובם, ויש שכתבו שבירושלים ובצפת נהגו לערב בשמן זית (עב"ח שסו בדעת הטור; חיי אדם עה, טו; נתיבות שבת לא, י ובהערה כד).

דין דברים האסורים באכילה למערב ודברים שאין יכול ליתלם – יתבאר אי"ה להלן.

דף כז

מו. מהו דין טומאתו של דבר הנישא על גבי הזב ודבר שהזב נישא עליו?

כל שנישא על גבי הזב – טמא. וכל שהזב נישא עליו – טהור, חוץ מן הראוי למשכב ומושב ומדרס והאדם.

א. 'הנישא על גבי הזב'; יש מפרשים שהזב מסיטו. ודוקא אם מסיט את כולו [וזה הנקראת 'טומאת היסט']. ויש מפרשים שאינו מסיט את כולו ולא נסמך עליו לבדו אלא כגון בגד שמקצתו פרוש על הזב ומקצתו נגרר על הארץ, או דבר הנסמך עליו ועל אנשים אחרים [וזהו 'עליונו של זב'] (עתוס' כאן ובנדה לא: ור"ש זבים ה, ב). וטומאה זו, בניגוד לטומאת היסט, כתבו ראשונים שאינה אלא בדבר הראוי למשכב ומושב (כן כתב הריטב"א, וכן נסתפקו בתוס' כאן ובר"ש שם. ומהר"ם פירש כוונת התוס' לדבר הראוי להיות נישא על גביו. וצ"ע). ויש אומרים שהיא בכל דבר (כ"כ הריטב"א שנראה מפרש"י אלא שהקשה על כך. וכן נקט בספר תורת חיים).

לפי שני הפירושים, הדבר הנטמא הריהו 'ראשון לטומאה' ואינו מטמא אלא אוכלים ומשקים. וכן הדין באדם הנושא את הזב, אלא שכל עוד לא פירש מהזב – מטמא האדם כלים במגעו

קעז